

Marika Agu

Orgaaniline kasvamine

Kui ma oleksin miljonimängus, siis praegu kasutaks küll publiku abi. Seda teksti kirjutades pole ma aru saanud, millest Kristel Saani teos räägib. Mulle tundub, et kunstnik sooviks, et kriitik mõtleks selle ise välja, aga kunstniku antud kaleidoskoopilise infoga ei hakka mul tulukesed tööle.

Tähemärkide täiteks pole mul siinkohal midagi muud teha, kui arutada Artishoki Biennaali formaadi üle. Võiks arvata (ja enamik nii teebki), et kriitikute tekstid, mis on kirjutatud tööd ennast nägemata, on kehtetud. Ausalt öeldes polegi olukord nii hull, kuna *showing'*ul suudavad kunstnikud üldjuhul väga hea ülevaate anda, mida ja kuidas nad eksponeerivad. Olles mitu korda pidanud koos näituse avamisega välja andma ka seda kirjeldava kataloogi, ei olegi praegune situatsioon niivõrd tundmatu.

On ilmnunud, et *performance'*i puhul on tükk maad keerulisem oma teost enne tutvustada, kuigi see ei pea ilmingimata nii olema. Kristel Saani töö puhul aga küll. Kahtlustan, et edastatud infokillud, sh luuletus, tehniline *rider* (6 projektorit jms) ja stsenaariumi kirjeldus ei kohtu reaalsusega, mistõttu osutub mu kirjutatu ebaadekvaatseks. Kellele seda krussis teksti siis vaja on? Seepärast olekski siinkohal hea võtta risk ning kasutada publiku abi, kes projitseeriks siia oma muljed ja mõtted, mis neil „Orgaanilist kasvamist” vaadates tekkisid.

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

Liisi Aibel

Teater N099

Surin ja värin

Mis juhtub, kui kunstnik on korraga saalis nii publikuga kui ka publikuta. Topeltprojektsioonina elavas esituses ja video vahendusel, et näidata, millise tähtsusega kunstiteose loomisel on ühendatud anumate süsteem, impulsse loov pidev energiaringlus – pidev fotosünteesimine, sündimine ja uuenemine. Laval on kõike järsku väga palju – heli, valgust, videot, *performance*it, teksti, publikut, kunstnikku, äraolnut ja äsjatekinut, mõistmist ja arusaamatust. Kas kunstnik ja vaatajad suudavad üheskoos eraldada terad sõkaldest, et leida see iva, mis on tegelikult oluline? Kas tõlkimisprotsess ühest maailmast/keelest teise saab olla eeltoodud asjaolusid arvestades edukas?

Kui ka tähendust ei teki, siis vähemasti luuakse üheskoos kogemus. Selline, mida ei saa luua mitte ühegi tehnilise abivahendiga, vaid mis tekib ainult inimestevahelisest surinast. Koos saalis olles läbitakse üks kokkukasvamise etapp, mille õnnestumisel on osa igaühel, kes tuleb ja on kohal – ja kohal mitte ainult füüsiliselt, vaid ka vaimselt. Ning selleks, et ei väsiks, tuleb kõigil end aeg-ajalt tehnilisest valgusest ja bioloogilisest erutusest laadida.

„Orgaaniliselt kasvanud” räägib pidevast protsessist ja spiraalsest liikumisest, mis on hädavajalik selleks, et vältida väljasuremist. Seda nii üksikisiku kui ka ühiskonna tasandil. Pidevalt minnakse kuhugi. Edasi, edasi, edasi ... Paigalseismine ja ootelolek tähendavad meelegi kindlustust ja stagnatsiooni. Kunstnik proovisaalis, kes endaga midagi peale ei oska hakata, on natuke piinlik. Samamoodi on vaatajal veidi piinlik enda pärast, kui ta pidevalt midagi uut ei saavuta, loo ega mõtle. Aga kelle jaoks ja mille nimel? Kuidas leida motivatsiooni ning üha uusi ja uusi impulsse?

See on – kunstnik Kristel Saani sõnade järgi – abstraktsiooniline, eufooriline, neurootiline (paberitega) protsess, mis tõestab, et üheshingamises on jõud. Üksi olles ollakse ootajad, üheskoos minejad. Või vastupidi. Kuid alati ühendatud anumate süsteemi vooluringe kohaselt.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD

Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Eero Epner

Teater N099

Vahel juhtub, et kellelgi tekib tahtmine teatri üle teoretiseerida. Kuidas ta ka ei püüaks, viimased 50 aastat jõuab ta ühel hetkel tagasi Peter Brooki viledaks kulunud (kuid endiselt tõeseks osutuva) lauseni „Teater on siis, kui inimene kõnnib läbi tühja ruumi ja teine inimene seda vaatab”. Siin on olemas kõik. On olemas esitaja, ruum, abstraktne kujund ja publik. Väljaspool seda lauset on veel mõned nüansid, kuid *basics* on siin, selles lauses olemas. Välja arvatud võib-olla üks asi.

Ma ei ole kunagi aru saanud, misasi on teatris „tühi ruum”. Brook ei kasutanud seda väljendit ainult selles defineerivas lauses, vaid pealkirjastas nõnda kogu oma raamatu. Võib-olla mõtles ta tühja ruumi all füüsiliselt tühja ruumi, kus tähenduslikult on olemas kõik võimalused millegi tekkimiseks. Tühi ruum, kus on alati potentsiaal saada täidetud – esitajate, lugude, kujundite, kandelaabrite, madrusekostüümide, võltssamovari ja muu säärasega. Teater vajab seega oma olemasoluks füüsiliselt tajutavat kolmemõõtmelist tühja ruumi: film, kirjandus ja isegi kujutav kunst on palju vähempirtsakad, neil puuduvad ruuminõuded või on need tagasihoidlikud. Teater sünnib läbi ruumi, tema tekke eeltingimuseks on *tühjuse* ja *ruumi* olemasolu, muidu ei ole ka teatrit.

Saan aru, miks on vaja ruumi. Kuid ma ei usu, et see ruum saaks kunagi päriselt olla tühi. Kristel Saani videos ei ole ruum ka *tühi*. Jah, seal puudub eriline atribuutika, me ei näe dekoratsioone ega sametiga kaetud toole, me vaatamegi, kuidas üks inimene (Kristel Saan) läheb (jookseb, kõnnib, pageb, hiilib) läbi tühja ruumi. Kuid see ruum pole siiski tühi. Hetkel, mil Kristel Saan sinna astus, hakkas see midagi *tähendama*. Siin on väike menüü, mida mina mõtlesin selle ruumi kohta, kui ma väikeselt *laptopi* ekraanilt videot vaatasin.

See ruum on haigla, tema kliinilise valguse käes helendav lagi, kus ripub välja-pääsule osundav silt, matab igasuguse lootuse väljapääsule, seda lage vaadatakse kandraamil surnukuuri sõites. See ruum ei ole haigla; Kristel Saani familiaarne kõnnak mööda treppe tähendab, et see ruum on talle mingil moel omane (järelkult on võimalik ruume kodustada ka õige kõnnakumodaalsusega). See ruum on alateadvus, allaminek keldrisse (tume koloriit!) on sisenemine teadvustamatuse sfääri. See ruum on areen, Saani sisenemine lavale paneb ootama, et seal kusagil on tuhandepealine publik. See ruum on panoptikum, laest rippuv mikrofoni lindistab kõik ruumisolija liigutused, ta on nagu psühhiaatri kõrv, mis kuulatab, mida oma tumedates sfäärides liikuval inimesel on öelda. See ruum on hipodroom, balleti proovisaal, ruum „Stalker” finaalist, meditatsioonitempel, anonüümne ruum arhitekti tööjoonisel, teater, mustasõstrapõõsa alune, öö, troonisaal, soo, maneež, autoremonditöökoda, järv varakevadel, Põide kirik, lihtsalt üks ruum.

Niipea kui inimene siseneb ruumi, ei ole see enam tühi. See ei ole enam kunagi tühi. See ei saa enam kunagi tagasi oma tühjuse süütust. Võib-olla just see ongi teater.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Eik Hermann

Oodates lihtsust

Teater N099

6.–15. oktoober 2016

V Artishoki Biennaal

Mida õieti tähendab see, kui meile nüüdisajal räägitakse *liikumisest*, sellest, kui vajalik on aina edasi liikuda, mitte peatuda? Mingil vaistlikul tasandil võib ju aru saada, mida see tähendada võiks. Aga järele mõeldes: me oleme ju loomad, me liigume, liigutame niikuinii. Või tähendab see iseäranis intensiivset liikumist, peatumatust? Ilmselt mitte. Pigem tähendab see nõuet püsida arenemises. Küllap on see soovitus heatahtlik. Küllap oli millalgi sellel soovitusel ka oma viljastav jõud, siis, kui asju tehti kindlal viisil vaid sellepärast, et nii oli alati tehtud. Kuid nüüdseks on liigutamise- ja arenemise nõuet saanud üheks peamiseks valitsemistehnikaks: liigutage, suhelge lakkamatult, „arenege” aina edasi, sest siis ei ole teil aega järele mõelda ega saa tekkida midagi, mis võiks valitsevat olukorda kuidagi ohtu seada.

ALTER EGO. Kogemata kombel Argentinasse maailmasõjalõksu sattunud kirjanik Witold Gombrowicz hakkas 1953. aastal pidama avalikku päevikut. See algas nii: „ESMASPÄEV. Mina. TEISIPÄEV. Mina. KOLMAPÄEV. Mina. NELJAPÄEV. Mina.” Päevik jätab Gombrowiczist mulje kui iseäranis egotsentrilisest inimesest. Uurima hakates selgub siiski midagi keerukamat. Gombrowicz teadis, et meedia tema isiksust niikuinii moonutab. Nii otsustas ta selle moonutuse juba etteruttavalt läbi viia: teha endast samasugune tegelane nagu neid leidub tema romaanides. Sündis Gombrowiczi *alter ego*, kes juhtumisi kandis temaga sama nime. Siin ilmnevad kaks aspekti, mis on olulised ka nüüdisaegsete avataride juures: esiteks soov kaitsta oma tegelikku isiksust; teiseks soov läbi proovida enda isiksuse alternatiivseid versioone, olla (kas või näiliselt) keegi muu.

AVATAR. Väidetavalt kasutati sõna „avatar” esialgu Indias, et tähistada mõne jumaluse laskumist oma täiuslikust vormist ebataiuslikumale, kehalisele kujule, millega inimestel oleks lihtsam suhestuda. Mõni aastatuhat hiljem võeti sama sõna uuesti kasutusele arvutimängudes, seekord selleks, et tähistada virtuaalset tegelast, kellega mängija saaks samastuda. Nii et kui esialgu viitas avatar ideelise olendi saamisele kehaliseks, siis nüüd aitab see kehalisel olendil samastuda ideeliselega. Irooniline on ka see, et avatarid võeti (taas)kasutusele selleks, et inimesed suudaksid kuidagigi samastuda virtuaalreaalsusele iseomase abstraktsusega; nüüdseks aga peavad nii mõnedki inimesed enda (nt sotsiaalmeedias) loodud avatar-isiksust reaalsemaks kui enda päriselulist mina.

Mis seob liikumist ja avatare *sünesteesiaga*? Saan vaid spekuloida. Mida kiiremaks läheb elurütm, seda vähem jõuavad mõtted ja kogemused areneda n-ö täiskujule ning seda enam hakkab kogemus sarnanema sünesteetiku omaga – täiskujul mõttekäike hakkavad asendama audiovisuaalsed kaadrikatked, mis sulanduvad üksteisesse ja kutsuvad esile aina uusi kaadreid. Isiksus nii turbulentses kasvukohas hästi ei kasva. Aga sellest pole midagi, sest oma isiksuse saan ma laenata avatarilt või üldse igasuguselt virtuaalselt esindajalt, kes oma lihtsuses esindab sümboolselt kõike seda, mis ma oma elus hästi olla ei suuda. Ja mis kõige parem: avatar-isiksusi saan luua mitu, nii et igaüks saab esindada mõnda mu fantaasiafragmenti, ilma et peaksin neid üldse kuidagi tegelikkusega ja omavahel kokku sobitama.

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD

Installatsioon, video, performance

Liisa Kaljula

Teater N099

Mid
a ta teeb? T
a seletab meile kü
tkestavas neonestee
tikas ning hiina bambu
ene näitel (ahti jõustam
õiste. Jõustamine tähend
u andmist neile ühisko
ruppidele, kes asuvad
ndliku võimu äärea
(adel.) õustamise eesm
ärk on anda neile gruppidele
enam iseseisvust ning tugev
dada seeläbi ühiskonda,
sest kett on nii tugev
kui on t ema n õrgem
füüsi. Sa geli jõ ustava
d just need, kes on ise jõ
ustam ist va janud, ja nii
tekib ühisko nnas loo
duseg a sarn
ane t ark jõu
ring.

6.—15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Jan Kaus

Teater N099

Kristel Saan kirjutab, et „ma tulin rääkima lugu, mis on minu lugu ... aga midagi ei katke ... ta alati jätkub ... kui mitte minus ja minuga, siis kellegi teisega või kelleski teises”. See viis mind mõttele ontogeneesist ja fülogeneesist. Kui väita, et inimese käitumine pole otseselt seotud pärilikkusainega, ei saa ometi mööda asjaolust, et iga indiviidi tegutsemine tuleneb pigem inimkonna fülogeneesist kui üksikisiku ontogeneesist – kuigi tänu viimasele suudame inimesi üksteisest eristada. Selles, kuidas me omavahel räägime ja vaikime, istume ja astume, kohtume ja lahkume, mängivad väga suurt rolli emapiim ja isaprintsiip, sümboolse korra tabud ja lubadused, mis on pärit sotsiaalsest keskkonnast, mitte kasvavast ajust. Tõsi, kuigi üksikisik kannab ühiskondlikke käitumismustreid enda ajus edasi, on tal voli sotsiaalse keskkonna mustreid kahtluse alla seada ja mõnikord olla osaline mustrite muutumises – olgugi et vastuhakk ja muutumine võivad samuti olla mustrisse sisse kirjutatud. Siiski pole mõtet eirata tõsiasja, et kuigi aju on lihtsalt üks organismi funktsioone korraldav elund, saab igaüks oma mõtete jõuga mõjutada mitte ainult üksikut, vaid ka üldist. Siia võib Erwin Schrödingeri abil lisada veel ühe rakursi: „mingi elundi, omaduse, võime või kehalise tunnusjoone talitlemisel – sellel, kui teda tööpoolest kasutoovalt rakendatakse – on vääramatu põhjuslik seos tema arenemisega põlvkondade vältel ja järkjärgulise täiustumisega nende otstarvete jaoks, milleks seda tulusalt kasutatakse.”

Niisiis on meie aju kahe impulsi, „mina tahan” ja „sina pead” võitlusväli. Üks on seotud eneseteostusega, teine kõlblusega; ühes kõlab lapse, teises täiskasvanu hääl. Kui näiteks uskuda, et isetus on inimkonna fülogeneesi eripära, ei saa siingi üle ega ümber üksikisiku otsusest, vabast tahtest – vaat tahan ja olen isetu! Siit omakorda tuleb mitu huvitavat nüanssi. Esiteks: kuidas ühendada eneseteostust ja kõlblust, ontogeneesi ja fülogeneesi? Kuidas teha kuuldavaks nii lapse kui ka täiskasvanu hääl nii endas kui ka teistes? Schrödinger pakub lahenduseks „üksikisikute huvitava ja aruka võistluse”. Võimalik, et kunst on sellise võistluse üks arukamaid vorme (või vastupidi – vorm, kus saame arukuse raame pisut laiemaks nihutada, ilma et me peaks kaasvõitlejate elu vältimata hävitama). Teine nüanss on sama huvitav: üksikisiku panus on oluline isegi maailmas, kus iga viimane kui jumal on surnud ja koos sellega on kadunud lootus hinge surematusele. Indiviidi võime täiustada oma ajutegevust, aktiveerida ajus neid impulsse, mis pole pärilikud, olla mõtete ahel ja ristumiskoht, täiustab mingil moel tervet inimkonda – või pidurdab üldist mandumist. Piisake ookeanis, jah. Aga inimvaimuokean koosnebki mõtete piisakestest.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD

Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Kaarin Kivirähk

Teater N099

6.–15. oktoober 2016

V Artishoki Biennaal

/Milline superkangelane ma olen? Kes ma eelmises elus olin? Milline kook ma olen? Mitmikidentiteet online'is väljendub kõige lihtsamal kujul interneti testides. Paar lihtsat küsimust ja vähemalt paariks sekundiks usun ma, et võin olla keegi teine./

Milline maagiline olend sa oled? Kas helendav bambuseen, Valdur Mikita või Tõnu Õnnepalu?

1. Milline neist on su lemmikseriaal?

- a) Vanale frankofiilile uusi trikke ei õpeta, eks ikka „Saint Tropez”.
- b) „Troonide mäng” – algusest peale *team* Lannister.
- c) Minu salajane lemmik on olnud ikka „Kõmutüdruk”. Olen sellele vihjanud mitmetes oma raamatutes, aga miskipärast ei saa keegi vihjetest aru. Usun, et tegelikult väga paljud eestlased nõustuvad minuga „Kõmutüdruku” asjus, sest selles on ürgset läänemeresoomelikku jonnii.

2. Milline neist on su lemmikloom?

- a) Kass
- b) Koer
- c) Hundid-karud ja rebane, kes istus katusel!

3. Kas oled pigem mineja või paigalseisja?

- a) Mineja – meeldib vahel kõndida, siis jälle istuda, termosest teed juua ja siis rongiga tagasi sõita, sinna, kust sai tulnud. Tegelikult tahaks üldse kuhugi kaugemale minna, alustada millegi täiesti uuega.
- b) Paigalseisja – liikumine pole minu teema.
- c) Pigem mõlemat – mu keha võib samal ajal nii liikuda kui ka paigal seista, tegelikult võib iga eestlane nii, kui tahab. Lihtsalt tuleb see ürgne oskus üles leida.

4. Kas sulle sobib inimese keha või tunned end siin võõrana?

- a) Sobib ikka.
- b) Pole kunagi tundnudki, et olen inimene.
- c) Sobib, kuid aeg-ajalt pean proovima teha väikseid rännakuid inimkehast väljapoole.

5. Milline Eesti sümbolitest on sinu lemmik?

- a) Hiiumaa
- b) Skype (olen küll ise rohkem FaceTime'i fänn, aga Skype on ka kõva)
- c) Mets

6. Mis on kõige kallim ese sinu garderoobis?

- a) Midagi pariislikult elegantset, kuid eestlaslikult lihtsat.
- b) Mu lemmik on üks helendav ulmeteemaline kübar, mida kanda lähedatel õhtutel nagu täna.
- c) Mõned aukudega villased sokid: sokiaugul on Eesti kultuuris lõpmatu vägi.

Kõige rohkem a-sid. Hiiumaa, paradiis, kassid – sinu maagiline olend on loomulikult Tõnu Õnnepalu, paradiisilinnuke ja piiririigi mees! Oled mitmekülgne isiksus, bioloog, frankofiil, kirjanik ja ringihulkuja. Palju õnne!

Kõige rohkem b-sid. Sina oledki see Hiina bambuseen, kes hävinedes süttib helendama, et meelitada ligi putukaid oma energia neile andmiseks. Suurepärase tulemus!

Kõige rohkem c-sid. Kas Eesti kultuuri iseloomustavad kõige paremini muna, õ-täht ja verivorst? Kas Baltikum oli kunagi osa Aafrikast ja just seetõttu on eestlastes säilinud iidne kutse Lõunamere järele? Kas Trooja sõda peeti Eestis? Kui vastasid ka neile küsimustele jah, oled kindlasti Valdur Mikita. Pasta-kas välja ja autogramme jagama: rahvas on sinu seljataga!

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD

Installatsioon, video, performance

Eha Komissarov

Teater N099

Oma *performance*'i kohta saatis Kristel Saan märksõnu ja luuletekste, ühes neis kriipsutasin alla sõnad Pariis ja 21. sajandi romantism, sest selline ootamatu kooslus rabas pisut. Et 19. sajandi romantismist läbi vettinud linn-museum Pariis on kuidagi seotud 21. sajandi romantismiga. Olen teemast huvitatud ja hoiaksin meelsasti kätt 21. sajandi romantismi pulsil, mis kipub tehnoloogiate ja vahendajate krüptitud sõnumite tõttu käest libisema. Kristeli poeetiline ja fiktsionaalne keel toimib samuti segadusseajavalt, esitades teda mingis kättesaamatus lihtsameelsuse seisundis. Muidugi pakub Saan näidet uutlaadi vabadusest, mida pinevalt uudistan.

Kõikide märkide järgi plaanib Saan vaatajate mentaalset ümberprogrammeerimist etendusel, kus tehismaailm on kõrvuti inimeste omaga ja vaataja saab võimaluse tõusta ergastatud seisundisse ning kogeda subliimsust ehedal kujul. Kristel Saan kavatseb meid kostitada tõelise tulevargiga, harutada oma „kobarmõtet lahti värvide ja helide abil”, millest võtavad osa sõnad, kostüümid, helendav rüü ja kuus video-projektsiooni, mis asuvad ümber ringi. Mingi koht on etenduses jäetud avatarile, liha ja vereta küberprojektsioonile virtuaalreaalsusest, kuid selle ümbritseb autor saladusega.

Digitehnoloogiaid kasutavaid kunstnikke vabastavad virtuaalmaailm Second Life ja avatarid nende faktilisest identiteedist ning avatari vahendusel saab soovi korral esitada kollektiivseid, ettekujutatud ja utoopilisi maailmu. Avatar on kunstniku *readymade*-vormis teisik, kes eksisteerib samal ajal reaalses ja virtuaalses ruumis, mida nimetatakse mõnikord sürreaaliks – selle all tuleb mõelda kolmemõõtmelist reaalsust, mis allub juhtimisele nagu tehniline seade. Sooviksin ja kardaksin sürreaali siseneda. Kardaksin keha ja mina kokkuvarisemist või näeksin tas pelgalt kunstnike iha ja luulu objektide projektsiooni. Kui kummastav on üldse teise olevusse siseneda?

Instruktsioonides on kirjas, et etendus räägib mitesuremisest, kehastuste loomisest ja nendes elada proovimisest. Kas lihast ja verest Kristel Saani autoriisiksus minetab etendusel oma bioloogilise piiratuse ja saavutab üleloomulikud ingellikud omadused? Leidsin 21. sajandi terminite ja mõistete lühisõnastikust üles ka sobivad nimetused, hüperautoorsus ning tehnoangelism.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Alvar Loog

Teater N099

Las keegi kuulutab lehes, et hauaplats on vaba?

Kunstis pole minu meelest mõtet hinnata kavatsusi ning ideaale, vaid ikka ja üksnes valmis teoseid. Sest ükski idee või ideaal pole vaba loomingulise eneseväljenduse seisukohast võetuna iseenesest hea või halb. See ongi eetika ja esteetika peamine erinevus. Kunstis saab igaüks endale ise reeglid luua ja need oma teos(t)e kaudu legitimeerida, elus on omaenese reeglite kehtestamine palju keerulisem ning kohati päris võimatu.

Kristel Saani töö, mida mina siinsete ridade kirjutamise ajal veel näinud ei ole, lubab eelreklaami põhjal suurt meediumite orgiat ja katset teha mitmekihiline sünes- teetiline tõlge. See plaanib viia teatritehniliste vahenditega läbi teatava riituse, teha *black box*ist inkubaator. Peale esitaja enese tulevad mängu heli, video, valgus, foto, sümbol- väärtusega teatraalne kostüüm, eelsalvestatud teksti tehniline taasesitus ja lavalt kostuv kõne, mida kõiki seob tervikuks esitaja enese elust pärinev autobiograafiline aines.

Kristel Saan kirjutab oma heliliseks installatsiooniks nimetatud teose kohta, et see on oma olemuselt pigem kogemus või sensatsioon ja sisult taassünd, ühe etapi läbimine. Kuna ilmselgelt on silmas peetud autori enese eluetappe ja neist ühe läbimist, tekib auto- maatselt kiuslik küsimus: mis minul kui publiku liikmel sellega asja on – kas see ideaaliks seatud taassünni kogemus laieneb ka mulle?

Ja veel: kas siin on üldse taotletud esteetilist elamust või üksnes püsivat psüühilist seisundimuutust? Kas selle kunstiteose väärtuse hindamisel pean ma lähtuma ainult tema praktilisest mõjust, ehk oma võimaliku „taassünni” kvantitatiivsest ja/või kvalitatiivsest määrast? Kas see taassünd peaks toimumise korral andma tulemuseks mingi eelmise mina või järgmise mina või kellegi, kel praeguse minuga midagi pistmist ei ole? Kas ma peaks enne etendusele tulekut vanade sõpradega igaks juhuks hüvasti jätma ja elukindlustuse ära tegema?

Kristel Saani kunstiline kavatsus on minu jaoks ühtaegu peibutav ja hirmutav. Umbes nagu ühes Jaan Kaplinski aastakümnete eest kirjutatud luuletuses esitatud programm: „Pole vaja olla ja jääda, pole vaja enne midagi lõpetada [---] kaasa võtta pole midagi vaja, tagasi tulla pole vaja; tagasi tulla [---] iseenda, oma peavalu, stenokardia, valgete linade, oma hauaplatsi juurde. [---] Las keegi, kes usub oma kohust, paneb linad kokku; Las keegi kuulutab lehes, et hauaplats on vaba ...”

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Hanno Soans

Teater N099

Iga siinse kunstniku või rühmituse puhul olen ma tähele pannud, et võtab rohkem või vähem aega, kui ma täidan selle pealkirjarea enda nime ja autori nime vahel. See on fookuspunkt. Kui ma kolmandaks reaks seda täitnud ei ole, siis on minu enese sisemise kompassiga midagi valesti ja tekst võib joosta omasoodu kõrvalteedele ning kaotada keskendatuse, mida see veel leidnudki polnud. Ikka juhtub.

Peaaegu esimene juhuslik internetti üles pandud materjal (lehelt: estonianworld.com) kunstnik Kristel Saani kohta, mis annab mulle aimu tema oma häälest (see tundub vajalik, kuna ta on ainus biennaali kunstnikest, kellega meie kirjutajad spetsiaalselt enne projekti selgitusteks kohtunud pole ja presents näib siinkohal millegi erakordselt olulisena) lõpeb väitega „*The key is how the artist influences the audience through the final product*”. Jah, tõepoolest. Ja lõpp-produkti suhe publikuga on justnimelt see, millest mul praegu aimugi pole. Ja sellest ei saa olla lõplikku selgust isegi meie kunstnikul enesel, enne kui tänase õhtu erinevad tegevusliinid etenduseks kokku on jooksnud. Aga ma võin hea tahte korral sinna suunas liikuda, genereerides eneses illusiooni, et mul on täpne kujutus tema teosest, nagu see tänasel õhtul publiku ees lahti rullub, astudes sõnades paar sammu vastu oma ootustehorisondile. Ka see on üks kriitikuks olemise võimalus.

Üks, mis on kindel, see mida me täna õhtul näha saame, on lopsakas multimeedia-etendus nimega „Orgaaniliselt kasvanud”, mis hõlmab installatiivset, videofoonilist ja elavetenduslikku, ühise teadvuse vooluna avaneva narratiivse keskkonnana. Selle edukas läbiviimine ei tähenda mitte juhendumist mingitest üksikutest elementidest ja kujunditest, mida kunstnik võib olla meile edasi andnud, vaid nõuab terviku omavahelist orkestreeringut. Ometi on juba esimene meile teada olev fragment, kunstniku lavarõivastus, retseptisiooni-ootustes olulisi nihkeid tekitav ülesastumine fluorestseeruva bambusseene kostüümis, mis on energilises sõltuvussuhtes lavalisest valgusest, on paras nihestaja auto-poeetilisele lähenemisele, mille suunas Kristel Saani multimeediaetendus avaldatud tekstifragmentide kohaselt suunduda võiks. Mitte just maailma parimad luuletused, aga täiesti adekvaatne teadvuse vool on see tekst sellegipoolest. Jah, avaldatud fragmentides, mida niipalju kui mina aru sain, mängitakse maha vanalt kassetmakilt, mille täpsus pole alati just selle kõige parem omadus, nii et mängu tuleb kontrollimatuid nihkeid ja ajahüppeid, kohtub armastuslugude kujuteldav Pariis siseilma nihestatud paljastustega. Meelde jääb ka üks oluline motiiv Tõnu Õnnepalult, millel kunstnik peatub: „kui pole vaatajat, pole ka teatrit.” Aga ometi, me oleme olemas. Ja lisaks visuaalid, mis töötavad tulla samuti kaunis troopilis-lopsakad. Avatariks kehastunud keraamiku puhul võib ju kõike oodata.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD
Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal